

ভাষা আৰু সংস্কৃতি : বোধ ভাষাবিজ্ঞানত সময়

খামমুন ফুকন

জীৱনবোধত সময় এটা অপৰিহাৰ্য অংগ। পিছে প্ৰথম কথা ইয়াৰ কোনো শাৰীৰিক অৱয়ব নাই বাবে, চকুৰে দেখা নাপাওঁ বা স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰোঁ। দ্বিতীয়তে যদিও আমি দেখা নাপাওঁ, অস্তিত্বৰ অনুমান সকলোৱে কৰিব পাৰোঁ। গতিকে সময়ৰ লগত প্ৰতি অৱস্থানৰে সম্পৰ্ক থকাটো গ্ৰহণযোগ্য অনুমান। বিমূৰ্ত ধাৰণাৰ সৈতে বোধৰ পৰিপ্ৰেক্ষা ৰচনা হয় মূৰ্ত ধাৰণাৰ বোধৰপৰা।

সাহিত্যৰ ভাষা প্ৰকৃত্যৰ্থত সুসংগঠিত, শালীন আৰু দাৰ্শনিক পৰিমণ্ডলৰ বুলি বিবেচনা কৰা হয়। সেয়ে দৈনিক জীৱনত ব্যৱহৃত কথাবোৰ সাহিত্যৰ ভাষাৰপৰা বহুক্ষেত্ৰত পৃথক আৰু সহজে বোধগম্য। এইখিনিতে এই কথাও কৈ লোৱাটো যুগুত হ'ব যে সাহিত্য বোলোঁতে পৰম্পৰাগত সাহিত্যৰ কাঠামোৰে সৃষ্টি কৰিতা, গল্প আদিৰ কথাকে ইয়াত কোৱা হৈছে। লগতে দৈনিক জীৱনত বহু ক্ষেত্ৰত সনাতনীয়া সাহিত্যৰ উচ্চাৰণ ভাষাও ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। মূল কথা হৈছে কথিত ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত আমি সাধাৰণভাৱে বুজাবলৈ, বুজিবলৈ আৰু মেৰপেচ নোহোৱাকৈ ক'বলৈ চেষ্টা কৰোঁ। সেয়ে হ'লেও কথিত ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো, অৰ্থাৎ আমাৰ ভাত খোৱা-শাক খোৱা কথাবোৰতো অনেক সন্মিলিত পৰিপ্ৰেক্ষা জড়িত হৈ থাকে।

জীৱনবোধত সময় এটা অপৰিহাৰ্য অংগ। পিছে প্ৰথম কথা ইয়াৰ কোনো শাৰীৰিক অৱয়ব নাই বাবে, চকুৰে দেখা নাপাওঁ বা স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰোঁ। দ্বিতীয়তে যদিও আমি দেখা নাপাওঁ, অস্তিত্বৰ অনুমান সকলোৱে কৰিব পাৰোঁ। গতিকে সময়ৰ লগত প্ৰতি অৱস্থানৰে সম্পৰ্ক থকাটো গ্ৰহণযোগ্য অনুমান। বিমূৰ্ত ধাৰণাৰ সৈতে বোধৰ পৰিপ্ৰেক্ষা ৰচনা হয় মূৰ্ত ধাৰণাৰ বোধৰপৰা। ইংৰাজীৰ ধাৰণাগত মেটাফৰৰ সংযুক্তিত সময়ক টকা-পইচা (Time is money) আৰু চলমান বস্তুৰ (Time is a moving object) সৈতে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। অৰ্থাৎ সময়ৰ অস্তিত্ব উপলব্ধি কৰা হয় বোধ ভাষাবিজ্ঞানে স্বীকাৰ কৰা কিছুমান বাহ্যিক ধাৰণাৰ জৰিয়তে। সময়ৰ পৃথিৱীখন অসমীয়া সমাজ জীৱনত কেনেকৈ উপলব্ধি কৰা হয় এই পৰিপ্ৰেক্ষাৰ জৰিয়তে তাকে চাবলৈ যত্ন কৰা যাওক। তত্ত্বগতভাৱে এই কথাখিনিকে আমেৰিকান বোধ ভাষাবিজ্ঞানীদ্বয় ক্ৰমে জৰ্জ

লেকফ আৰু মাৰ্ক জনছনে ১৯৮০ চনত Metaphors We Live By নামৰ গ্ৰন্থখনিত Conceptual Metaphorৰ অৱধাৰণাৰ মাজেৰে আগবঢ়ায়। এই ক্ষেত্ৰত শব্দ, বাক্য, কথাৰ চোক, ওজন, দিশ নিকপিত হয় বক্তাৰ বোধ, দৰ্শন, বৃত্তি, মেজাজ, বুদ্ধি আদি অনেক প্ৰান্তৰ ভেটিত। এই কথাকেই লেকফ আৰু জনছনে ক'ব খুজিছে এইধৰণে—“Metaphor is pervasive in everyday life, not just in language but in thought and action. Our ordinary conceptual system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature”^১। অৰ্থাৎ দৈনন্দিন ব্যৱহৃত ভাষাতো মেটাফৰ বিদ্যমান। এই ধাৰণাত্মক মেটাফৰ (ৰূপক সমপৰ্যায়ৰ) কথাতো বুজাবলৈ যাওঁতে বোধ বিজ্ঞানত মেটাফৰৰ কথা এইদৰে কোৱা হৈছে যে জীৱন অভিজ্ঞতাৰে আয়ত্ত কৰা এটা আধাৰ ক্ষেত্ৰৰ জৰিয়তে অন্য এটা অভিজ্ঞতাক উপলব্ধি কৰা—“the essence of metaphor is in understanding and experiencing one kind of thing in terms of another”^২ অসমীয়াতো ইয়াৰ সমাৰ্থক সংজ্ঞা আগবঢ়াইছে তীৰ্থনাথ শৰ্মাই,— “উপমেয়ৰ ওপৰত উপমাক আৰোপ কৰাকে ৰূপক বোলে।”^৩ পশ্চিমীয়া সভ্যতাত তেওঁলোকে কোৱাৰ দৰে সময়ক এটা মূল্যবান বস্তু অথবা একপ্ৰকাৰৰ সামগ্ৰী আৰু এটা গতিশীল বস্তুৰ অৱধাৰণাৰে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। আচলতে দুটা পৃথক কিন্তু কোনো ক্ষেত্ৰত সিহঁতৰ গুণ, ৰূপগত বৈশিষ্ট্য আদি একেদৰে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা হয়। জীৱন এক যাত্ৰা বাক্যশাৰীত যেনেকৈ জীৱনক উপলব্ধি কৰা হৈছে, ঠিক তেনেকৈ

সময়কো উপলব্ধি কৰিবলৈ কিছুমান ধাৰণাৰ সহায় লোৱা হৈছে—“Time is understood in terms of things (i.e. entities and locations) and motions. Times are things. The passing of time is motion. Future times are in front of the observer.”

অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিত সময় নামৰ ধাৰণাটো কেনেকৈ ধাৰণাত্মক কৰা হৈছে আমি চাওঁ আহক। প্ৰথমে আমি সময়ক বুজিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা ভাববোৰ উল্লেখ কৰিম আৰু এই ভাববোৰ প্ৰকাশ কৰিবলৈ ব্যৱহৃত আধাৰ ৰূপক কি আৰু উৎস আৰু লক্ষ্য ক্ষেত্ৰৰ প্ৰতিচিহ্ন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিম।

Time is money : কেইটামান উদাহৰণেৰে আমি এই সংজ্ঞা বুজিব পাৰোঁ। অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত আটাইতকৈ বেছি পৰিচিত বাক্যশাৰী হৈছে সময় অমূল্য ধন। ইয়াত পোনপটীয়াকৈ কৈ দিয়া হৈছে যে সময় এনে এটা বস্তু যাক মূল্যৰে জুখিবই নোৱাৰি। এই উদাহৰণটোতে আমি দেখা পাওঁ যে সময় নামৰ চকুৰে নেদেখা, চুব নোৱাৰা বিমূৰ্তমান ধাৰণা এটাক মূল্যৰে কিনিবলৈ চেষ্টা কৰাটো বিফল। অসমীয়া ভাষাত সময়ক এনে ধাৰণাৰে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা ভাববোৰ আমি এনেদৰে পাওঁ—

(ক) অবাৰতে সময় নষ্ট নকৰিবি, দুঘণ্টা সময় নষ্ট কৰিলি।

(খ) মোৰ হাতত বেছি সময় নাই।

(গ) ৰাতিপুৱা সময় বচাবলৈ কেইটিমান কটিপ।

(ঘ) দুগুখিত, মই তোমাক অকণো সময় দিব পৰা নাই।

(ঙ) তোমাৰ সৈতে কটোৱা সময়খিনি পাহৰিব পাৰি জানো!

এই ভাববোৰে প্ৰমাণ কৰিছে যে অসমীয়া সমাজ জীৱনত সময়ক মূল্যবান সামগ্ৰী